

Beiträge zur rumänische Sprache im 19. Jahrhundert, Akten des Kolloquiums, Regensburg 26.-28. April 1990. Herausgegeben von Gerhard Ernst, Peter Stein und Barbara Weber, Niemeyer, Tübingen 1992, pag. 370.

Culegerea de conferințe prezentate în cadrul colocviului referitor la limba română din sec. al XIX-lea, organizat în luna aprilie a anului 1990 de către Facultatea de filosofie a Universității din Regensburg, mai exact de către Departamentul de limbi și literaturi romanice din cadrul acestei facultăți, prezintă contribuțiile științifice ale unei întregi serii de cercetători ai limbii române din România, respectiv din Germania (neunificată la acea oră). Se remarcă participarea lingviștilor români care își desfășoară activitatea în străinătate. Culegerea cuprinde 31 de comunicări, publicate într-una dintre cele trei limbi utilizate în cadrul colocviului și anume : în română (9), germană (18) ori franceză (4) ; fiecare comunicare este însoțită de un scurt rezumat în celelalte două limbi. Editorii au decis ca în partea introductivă să fie publicat indicele comun al publicațiilor și al lucrărilor - în special dicționare - citate, la care se referă autorii contribuțiilor antologate.

În comunicarea în limba română, intitulată *La ce punct au ajuns studiile despre limba română din secolul al XIX-lea*, care deschide lucrările colocviului, îngrijitorul principal al volumului, prof. Gerhard Ernst (Regensburg) explică în funcție de ce criterii a fost aleasă tema abordată, atrăgând totodată atenția asupra reduselor contacte cu occidentul ale cercetătorilor din România și a slabelor legături ale acestora cu româniștii/romaniștii germani. Profesorul atrage de asemenea atenția asupra volumului III al *Lexiconului de Lingvistică Romanică (LLR III)*, în paginile cărui se face remarcată contribuția lingviștilor romaniști români. De o deosebită importanță pentru istoria limbii române este, în opinia profesorului Ernst, faptul că, *spre deosebire de limbile surori, limba de cult, de religie și de cultură n-a fost limba latină* (p. 5).

După cum cu îndreptățire constată profesorul din Regensburg, secolul al XIX-lea prezintă o importanță cu atât mai mare în evoluția limbii române cu cât contactul acesteia cu celelalte limbi romanice a fost întrerupt timp de secole, începând cu perioada de decădere a antichității. Aceeași absență a contactului poate fi constatată și în cazul latinei : după cum se știe, limba română nu s-a aflat niciodată sub influența latinei literare. Ernst își exprimă regretul că nu a fost acordată suficientă atenție studiului diverselor perioade mai vechi ale variantei vorbite a limbii române. În încheiere autorul indică anumite direcții de studiu a problematicii secolului al XIX-lea, cum ar fi sociolingvistica, sau raporturile lingvistice cu limbile minorităților naționale.

În ceea ce privește fenomenul “reromanizării”, chiar și un romanist insuficient inițiat în chestiunile de românistică ar putea avansa o opinie. De obicei, în cadrul romanisticii se consideră că reromanizarea limbii române se datorează extrem de puternicei influențe a francezei asupra românei, constatabile în a doua jumătate a secolului trecut, ce a avut ca efect limitarea simțitoare a influenței limbilor slave (ca, de pildă, în cazul *prieten/amic*), fenomen neconstatat în alte părți ale României -

exceptând, firește, cazul deosebitei influențe a culturii și a limbii franceze asupra germanei.

O bună parte a comunicărilor este consacrată fenomenului reromanizării, respectiv schimbărilor lingvistice constatate în decursul secolului al XIX-lea, în special la nivelul lexicului.; în cazul anumitor comunicări s-ar părea că pe cercetători nu i-a interesat atât studierea influenței franceze, cât stabilirea unei norme literare, realizarea unei comparații cu italiana din vremea lui Dante, cum se întâmplă în cazul comunicării semnate de Ileana Oancea (Timișoara), intitulată *Reromanizarea prin preluarea de neologisme în limba română literară a secolului al XIX-lea. Direcția retorică*. O asemenea tendință este cu totul justificată atunci când este vorba de terminologia științifică, după cum arată atât comunicarea Elenei Toma (București), intitulată *Tendințe în constituirea limbii române literare între 1780-1860 (Istoria unei terminologii științifice)*, care analizează în mod extensiv domeniile medicinei și biologiei, cât și aceea consacrată temei mai puțin abordate a culturii culinare la români, semnate de Gabriele Birken-Silvermann (Mannheim), intitulată *Die Verfeinerung der rumänischen Esskultur im 19. Jahrhundert : eine Analyse der Neologismen im Rumänischen*.

O serie de contribuții importante sunt dedicate lexicografiei secolului al XIX-lea ; în acest context, locul ocupat de dicționarul lui Tiktin nu constituie o surpriză (deși apărut în secolul XX, el reflectă bogăția limbii române de la sfârșitul secolului trecut), în special dacă se ia în considerație comparația cu reeditarea, adusă la zi, de la finele secolului nostru, așa cum o face Gunter Holtus în comunicarea sa intitulată *Zum Stand der rumanisch-deutschen Lexikographie am Ende des 19. und am Ende des Jahrhunderts (Tiktin 1903-25, Tiktin/Miron 1985-1989)*.

Problema ortografiei este clarificată de Johannes Kramer (Siegen), de chestiunile gramaticale și ale descrierii sistemului lingvistic din secolul al XIX-lea se ocupă Jurgen Erfurt (Leipzig), Helmuth Frisch (Bochum), Rudolf Windisch (Freiburg și Bremen) și alții.

Câteva studii de valoare sunt consacrate studierii comparative a limbii din secolul al XIX-lea în raport cu starea actuală a acesteia, în special din punct de vedere sintactic. Maria Iliescu (Innsbruck/Trento), *Die rumänische Standardsprache des ausgehenden 19. und des 20. Jahrhunderts*, compară câteva deosebiri între româna de la sfârșitul secolului trecut și româna standard de azi: anumite schimbări lingvistice au un caracter general, altele sunt specifice, ca în cazul *pierderii flexiunii pronumelui relativ sau al renunțării (substituirii ?) parțiale la formele de dativ cu prepoziția la*. Maria Iliescu ajunge astfel la concluzia că propoziția infinitivală implicită era utilizată mai frecvent la finele secolului al XIX-lea : subordonata completivă este azi explicită, fiind introdusă printr-o conjuncție. Larisa Schippel (Berlin) se ocupă de sintaxa substantivului, făcând o comparație între modul în care erau utilizate formele cazuale sintetice și analitice în urmă cu o sută de ani și azi; sintaxa verbului este domeniul asupra căruia se oprește Liliana Tasmovski-De Ryck (Anvers), în studiul intitulat *Infinitivul și subjonctivul după a putea, a ști și a vrea în câteva texte din secolul al XIX-lea*.

Culegerea de conferințe prezentate în cadrul colocviului de la Regensburg constituie o contribuție importantă la cunoașterea limbii române din secolul al XIX-lea și, indirect, datorită abordării comparative a problematicii, a românei actuale. Totodată, ea constituie un îndemn la continuarea acestui tip de studii de către tânăra generație de romaniști. Nu cred că trebuie să mai adăugăm că prezentarea tehnică a volumului este ireproșabilă : lipsa greșelilor de tipar este cu atât mai demnă de laudă cu cât poate fi constatată și la nivelul textelor și al numeroaselor citate în română.

Mitja Skubic